

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
3. Савченко О.Я. Міжпредметні зв'язки як ресурс реалізації компетентнісного підходу на уроках літературного читання [Електронний ресурс]. *Український педагогічний журнал*. 2017. №2. С. 48–52. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/707437/1/9.pdf>
4. Степанюк А.В. Формування цілісних знань школярів про живу природу: монографія. Вид. 2-ге, переробл. й доповн. Тернопіль: Вектор, 2012. 228 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Мусієнко М.А.
(Полтава, Україна)

Сучасне суспільство переживає нині духовно-моральну кризу, яка проявляється у підміні виховних орієнтирів, зокрема: традиційних основ виховання – «більш сучасними», а то й закордонними; самообмеження – вседозволеністю; любові і самопожертви – підкресленим самоствердженням тощо. Як слушно підкреслює Т. Іванченко, «в українському суспільстві це пов'язано з проблемою відродження культури та духовності, яка повинна базуватися на формуванні потужної системи глибинних етичних цінностей в процесі навчання у школі» [1, с. 157].

Дослідженню природи цінностей, проблем духовно-морального виховання зростаючої особистості та формування ціннісних орієнтацій учнів закладів загальної середньої освіти присвячено багато наукових праць: Г. Балла, І. Беха, Г. Ващенко, О. Вишневського, І. Зязюна, В. Іванченка, Т. Іванченко, С. Максименка, В. Оржеховської, К. Плівачук, О. Поліщук, К. Роджерса, Н. Скрипник, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, В. Тугарінова, К. Чорної, Г. Шевченко, П. Щербаня та ін.

У ході проведених опитувань серед учнів, батьків та педагогів Полтавської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 29 Полтавської міської ради було зафіксовано факти, що свідчать про відсутність або низький рівень моральної культури й не достатню сформованість духовно-моральних цінностей у частини школярів.

Опитування дітей і підлітків віком 11-17 років (148 учнів 5-11 класів), на тему «На кого я хочу бути схожий?», показало, що більшість респондентів (63 %) хочуть бути схожими на своїх батьків або близьких родичів, однак, 37 % опитаних так сильно захоплюються образами кіношних або мультиплікаційних героїв, що хочуть бути схожими на них.

На запитання: «Які, на Вашу думку, основні причини низького рівня спрямованості духовно-моральних ціннісних орієнтацій окремих учнів 5-11 класів?» та «Які, на Вашу думку, чинники уповільнюють процеси формування морально-ціннісних орієнтацій учнівської молоді?» було отримано, зокрема, такі відповіді вчителів (дані отримані внаслідок опитування 26 педагогів середньої і старшої школи закладу освіти):

– психологічна і мотиваційна неготовність педагогів до формування духовно-моральних ціннісних орієнтацій у процесі власної педагогічної діяльності (26,9 %);

– недостатність сформованості вміння вчителя організувати цікаву для учнів підліткового віку проектну діяльність, суспільно корисну працю чи добровільну роботу, що спричинено відсутністю мотивації та навчальних та навчально-методичних посібників й інструктивно-методичних матеріалів із цього питання (38,5 %);

– відсутність взаємодії закладів загальної середньої освіти і батьків щодо організації виховної роботи духовно-морального спрямування (34,6 %).

Крім того, в ході опитування виявлено суб'єктивну думку батьків, як учасників освітнього процесу, про те, що більшість із них передусім звертають увагу на оцінки дитини, а вихованням власних дітей їм займатися ніколи. Таким чином, багато дітей, навіть тих, хто гарно навчається і не належать до категорії неблагополучних, лише з класом відвідували театри, музеї, читали й обговорювали книги, грали в настільні ігри тощо. Нажаль, через свою зайнятість, батьки часом повністю перекладають цю функцію на педагогів.

У результаті аналізу науково-педагогічної літератури та досвіду роботи у закладі загальної середньої освіти були виявлені такі основні проблеми духовно-морального виховання школярів:

– відсутність у нашій державі чіткої національної ідеологічної позиції та заповнення культурної і духовно-моральної сфери продуктами західної масової культури та різними сурогатами;

– втрата сімейної функції передачі юному поколінню значимих культурних і життєвих цінностей та низький рівень духовно-моральної культури окремих сучасних родин;

– швидкоплинність та змінність інтересів, мотивів і потреб учнівської молоді та недостатньо ефективні процеси вдосконалення змісту, форм, методів і засобів здійснення роботи з духовно-морального виховання школярів (за О. Поліщук [2]).

Отже, на нашу думку необхідний комплексний, системний підхід щодо організації духовно-морального виховання учнів закладів загальної середньої освіти на основі «Стратегії національно-патріотичного виховання» [3]. При цьому в роботі потрібно враховувати усі джерела духовно-морального виховання школярів: навчальна діяльність; позакласна виховна робота; неформальне спілкування відносини між дітьми в колективі та відносини вихованців із батьками і педагогами.

Список використаних джерел:

1. Іванченко Т. Формування духовно-моральних цінностей молодших школярів у процесі навчання. *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ: Фенікс, 2019. С. 157–160.

2. Поліщук О. Методика та педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2019. Вип. 4. С. 127–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpumdpu_2019_4_17.

3. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки: Указ Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n15>.